

השבוע בגליון

- ◆ מצוות ראשית הגז - גדריה, וההבדלים בינה לבין הפרשת חלה
 - ◆ ראשית הגז, כמות קבועה, או משתנה
 - ◆ הפרשת חלה מתייחסת אל העיסה, וראשית הגז מתייחסת אל הבעלים
 - ◆ ראשית הגז בחוץ לארץ
 - ◆ דברי רבי אלעאי התקבלו למחצה
 - ◆ שילוח הקן, מתי?
 - ◆ יש לשלח כל אם, או רק כאשר רוצים לקחת את האפרוחים
 - ◆ הזוהר - המשיית היינה מעוררת רחמי הקב"ה על ישראל
 - ◆ הרמב"ם - שילוח האם נועד להשריש בנו מידת הרחמנות
 - ◆ האם יש לאחוז באפרוחים כדי לקיים את המצווה
 - ◆ שילוח הקן סגולה לבנים
 - ◆ איזו מצווה ניתן לבטל על ידי מחשבה
 - ◆ מנהגו של ה"חתם סופר" בערב יום טוב
 - ◆ כשהאדם מו"ר מ ספינקא צ"ל, שלח חוטי
 - ◆ ציצית מארץ ישראל
 - ◆ עשיית שתי מצוות באותו חפץ

דף קלה/א ראשית הגז

מצוות ראשית הגז - גדריה, וההבדלים בינה לבין הפרשת חלה

פרק ראשית הגז, נלמד השבוע על ידי לומדי הדף היומי, וזוהי הזדמנות פז להתוודע למצווה זו אשר הפכה לנדירה ביותר, בשל מספר סיבות שננקוב בהן בהמשך הגליון, אך תחילה נעסוק בדיני המצווה ובהגדרתה.

ראשית הגז, כמות קבועה, או משתנה: יהודי, איש או אשה, שאינו כהן, אשר ברשותו חמישה כבשים ויותר, בעת גזיזת צמרם עליו להפריש צמר לכהן, זאת, אם כמות הצמר של כל כבש אינה פחותה ממשקל שנים עשר סלעים, שהם כמאתים וארבעים גרם (ספר י"ג צאנ"ך עמ' ל"א). בנוגע לשיעור ההפרשה נחלקו הדעות. יש אומרים, כי שיעור ההפרשה קבוע ואינו תלוי במספר הכבשים הנגזזים, ולעולם יש להפריש צמר במשקל חמשה סלעים, שהם כמאה גרם לאחר ליבון הצמר, הן מגז של חמשה כבשים והן מגז של מאה כבשים. ויש אומרים, כי יש להפריש אחד חלקי שישים מכמות הצמר שנגזזה (עיי' "דרך אמונה" ה' ביכורים פ"י ס"ק ח' וס"ק קי"ג). הגאון מוילנא זצ"ל אף סבר, כי יש לברך על מצווה זו (י"פאת השולחן" סי' ג' ס"ק ל"ט), אך להלכה אין מברכים (ראה "דרך אמונה" שם ס"ק א' ובציון הלכה ס"ק ח').

זאת למודעי, כי בשונה מן התרומה המופרשת מפירות, ומן החלה המופרשת מן העיסה, הרי שהצמר המופרש אינו קדוש. זאת ועוד, קיום מצוות ראשית הגז אינו תנאי לשימוש ביתרת הצמר, אלא מצווה היא ותו לא. לעומת זאת, פירות שלא הופרשו מהן תרומה, ועיסה שלא הופרשה ממנה חלה, אסורים באכילה.

נתונים, אלו יסייעו בידינו להבין את ההבדל הבולט בין גדרי ההתחייבות של מצוות ראשית הגז לאלו של מצוות הפרשת חלה.

הן במצוות ראשית הגז והן במצוות חלה, יש צורך בשיעור מסויים כדי להתחייב במצווה. והנה, בגמרתנו נחלקו הדעות, מה דינם של שני שותפים לגבי מצוות ראשית הגז, ולהלכה נפסק, כי כל עוד אין עומד לרשות כל אחד מהם השיעור המחייב בראשית הגז, הם פטורים מן המצווה (ורמב"ם הל' ביכורים פ"י ה"ד). לעומת זאת, שני בני אדם השותפים בעיסה, חייבים בהפרשת חלה, אף על פי שהבצק שבחלקו של כל אחד מהם אינו בשיעור המחייב הפרשת חלה.

הפרשת חלה מתייחסת אל העיסה, וראשית הגז מתייחסת אל הבעלים: ההבדל

ביניהם נעוץ בחילוק המהותי בו נוכחנו, המבדיל בין מצוות ונרומה למצוות ראשית הגז. מצוות ראשית הגז מתייחסת לאדם, לבעל הצמר, ולא לצמר בעצמו. הא ראה, שהצמר אינו קדוש, ואי הפרשתו אינה מונעת את השימוש ביתרת הצמר. הוי אומר, שהוטלה מצווה על אדם שברשותו חמשה כבשים עם כמות צמר מסויימת, להפריש צמר לכהן. מעתה, כאשר כל עוד אין עומדת לרשותו של כל אחד מן השותפים כמות הצמר הדרושה להתחייבות במצוות ראשית הגז, הוא אינו מתחייב במצווה. ברם, מצוות הפרשת תרומה וחלה, מתייחסות אל המאכלים שמהם מתבצעת ההפרשה. שהנה, החלק המופרש קדוש, ואסור לאכול את יתרת המאכל טרם ההפרשה. הרי לנו, כי מצוות הפרשת חלה מתייחסת אל העיסה, שאין לאכול עיסה משיעור מסויים ואילץ, טרם הופרשה ממנה חלה. מעתה, מה לי אם בעלים אחד לעיסה זו, או שניים ואף שלושה, עיקר, לפנינו עיסה משיעור המחייב הפרשת חלה (יחודשי רבינו חיים הלוי, הל' פ' אר"ה).

דבר העורך

אשריכם ישראל

בחסדי ה', אנו זוכים לסיים את מסכת חולין, על פריקה הרבים ונושאיה המורכבים והמגוונים. ללמודי הדף היומי מסיימים את המסכת הארוכה בש"ס, שסוגיותיה עוסקות בנושאים מעשיים וחשובים ביותר.

לירגל סיום המסכת, קיבצנו מספר מכתבים ששלחת אלינו, אתם, קוראיו הנאמנים, כולם מעניינים ומרתקים.

נפתח בשני מכתבים הנוגעים בהתפתחות הנרחבת של לימוד הדף היומי מעבר לים. **כותב** יהודי מברוקלין: לכבוד המערכת הנכבדה, שלום.

הריני מצרף בזה צילום של הזמנה לחתונה שנערכה בברוקלין בחודש שבט תשס"ד, ובתחתיתה מצויין, "שיעור דף יומי מיד אחר החופה".

★ ★ ★

הרב יצחק היזבלק מבית וגן שברושלים, שהה בבורו פארק, ודבר החרשם מאשר חזו עניינו, שהנהגיו אתה ברתם במנוחה. כלומד דף יומי מובהק, הוא תר אחר מקום שבו לומדים דף היומי, ולא חלף זמן רב עד שהוא מצא את 14 th avenue ב.י.ת.ר ב. 14

פנת רחוב 45, התווסף שילוט מאיר עניינים, "באן לומדים דף יומי בכל ערב, משעה 8: 30 עד 9: 30". נכנסתי, הצטרפתי וניהנתי מאד.

עיון לובאי בתי הכנסיות, להגדלת מעגלי לומדי דף היומי.

☆ ☆ ☆
פירוש רש"י
בכותרת זו הכתיר יהודי תל אביבי את מכתבו
המעניין:

ונכנסתי לחדר שבבית המדרש לבעלי תשובה במרכז תל אביב, והתיישבתי בכבודות בכסאי כשאני פולט אנוחה כבדה שהכילה את תמצית המחשבות העצובות שחלפו בראשי.

כבעל תשובה תל אביבי, בגיל העמידה, מקום זה היה מפלט נפלא ומפנק מהעולם הסואן, מתחת לחלונני. ביום זה הרגשתי כשה אבוד בבית המדרש, כי הרב התאחר לרגל הברית של נכדו.

עם כוס קפה שחור הצטרף עוד שה אובד לשולחני, וכך ישבו שנינו שותקים ומחכים שהרועה יגיע.

אתה יודע מי החזיר אותי בתשובה? שאל עמיתי לשולחן.

לעילוי בשמת

מרת **אסתר אינהורן** ע"ה

ב"ר דוד ז"ל

נלב"ע כ"ג סיון תש"ס

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי **בשמת**

מורנו הגה"ח רבי

שמואל צבי קובלסקי ז"ל

בן הר"ר בנימין ז"ל

נלב"ע כ"ג סיון תשנ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הר"ר **ניסן קלמן** ז"ל

ב"ר מאיר צבי ז"ל-תל אביב

נלב"ע כ' סיוון תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

ביכורים שם, ועיי' "חזון איש" זרעים ליקוטים סי' ז' ס"ק ב'.

הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל (שם) מביא ראיה מעניינת להגדרה זו. נפסק להלכה (קלח"א, רמב"ם שם הל' ט"ו), כי גם הגוזז את הצמר ומוכר אותו מיד, טרם גזיזת הכבשים הנוספים שברשותו, ועל ידי כך מעולם לא הצטברה בידו בבת אחת כמות הצמר הדרושה כדי להתחייב בראשית הגז, חייב במצווה זו.

לכאורה, מדוע אין צורך שכל השיעור הדרוש לחיוב מצווה זו יהא ברשותו. ברם, מאחר שנוכחנו כי החיוב מתייחס אל האדם, שהגוזז כמות מסוימת מצמר כבשיו מתחייב בראשית הגז, מה לנו אם הצמר ישנו או פרח ונעלם, אצל הגוזז הצטברה כמות זו ודי בכך כדי לחייבו.

דף קל"ה רבי אלעאי אומר ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ

עשיית חוטי ציצית מצמר שהופרש למצוות ראשית הגז

עד לא מכבר, רוב מניינו ובניינו של עמנו היו בחוץ לארץ, וזו לבדה עילה מבוססת דיה כדי להבין מדוע מצוות ראשית הגז לא קויימה בעבר, בחוץ לארץ, שכן, לדעת רבי אלעאי, מצוות ראשית הגז אינה נוהגת אלא בארץ, וכך נפסק להלכה (שולחן ערוך יו"ד סי' של"ד סעי' א'). מלבד זאת, כל הכבשים שבארץ ישראל היו שייכים לנוכרים, ולפיכך, גם בארצנו הקדושה לא רווחה מצווה זו (יארץ ישראל" להגרי"מ טיקוצינסקי, מצוות התלויות בארץ סי' י"ב). **ראשית הגז בחוץ לארץ:** כאשר נעניין ביסודיות בספרי הפוסקים נמצא, כי ה"טור" (יו"ד סי' של"ג) כתב, שבחוץ לארץ "נהגו" כרבי אלעאי. כלומר, אף על פי שההלכה לא הוכרעה כמותו, נהגו להקל על פיו, כפי שנהגו כן לגבי שאר מתנות כהונה בחוץ לארץ (ראה בהרחבה גליון 262 מאמר "מתנות הכהונה בימינו"). ואילו הרמב"ם (הל' ביכורים פ"י הל' א') כותב, כי לגבי מצוות ראשית הגז, הוכרעה הלכה כרבי אלעאי (ועיי' שו"ע שם סעי' א' ובביאור הגר"א).

הראשונים תמחו על כך עד למאד, שכן, דבריו של רבי אלעאי כוללים את כל מתנות הכהונה כאחד, והוא לומד זאת מדרשה אחת: לדעתו, כל מתנות הכהונה שוות לתרומה, וכשם שתרומה אינה נוהגת בחוץ לארץ, כך גם מתנות הכהונה אינן נוהגות בחוץ לארץ. היאך, איפוא, נוצר החיץ וההבדל בין מצוות ראשית הגז למצוות זרוע לחיים וקובה, שרק במצוות ראשית הגז פוסקים כמותו (על זרוע לחיים וקבה בימינו, הרחבנו בשבוע שעבר, גליון 262 מאמר "מתנות כהונה בימינו").

דברי רבי אלעאי התקבלו למחצה: הר"ן מבאר, כי הגמרא קיבלה את שיטתו של רבי אלעאי למחצה בלבד. היא הסכימה להשוואתו בין מצוות ראשית הגז למצוות תרומה, אך היא דחתה את השוואתו בין מצוות זרוע לחיים וקבה למצוות תרומה. שכן, מצוות התרומה ומצוות ראשית הגז דומים, ואפשר לומר זהים, באופן הפרשתי, שיש להפריש מתוך ערימת הצמר או ערימת התבואה ולתת לכהן את הכמות שהופרשה. לא כן הזרוע והלחיים והקובה, מופרשים ועומדים המה, הישראל אינו צריך לבחור אותם, הם ברורים מאליהם ואינם דומים למצוות תרומה.

מנהגו של ה"חתם סופר": בערב יום טוב: עם זאת, היו מגדולי הדורות שהתאמצו לקיים מצווה זו, גם בהתגוררם בחוצה לארץ, משום שחששו לשיטת ה"טור". ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת יו"ד סי' ש"א) מספר: "כי רגיל הייתי ליתן מתנות כהונה זרוע לחיים וקובה לגיסי ז"ל... וכן דרכי ממש בכל יום טוב לשחוט בהמה ולהפריש ממנה מתנות וכן ראשית הגז".

כשהאדמו"ר מספינקא זצ"ל, שלח חוטי ציצית מארץ ישראל: חיבובה של מצווה זו גרר מנהג מעניין שרווח בעבר, להשתמש בצמר שהופרש לראשית הגז, לטוויית חוטי ציצית. כך ידוע, כי זקנו של ה"אמרי יוסף" מספינקא זיע"א, שלח מארץ ישראל צמר של ראשית הגז, לטוויית חוטי ציצית (יגו צאנך" בראשית הספר). מנהג זה כה רווח, עד שהיו שהתבלבלו וחשבו כי עיקר החיוב הוא שהצמר שממנו נטווים חוטי הציצית יהא מראשית הגז ושאר הדברים שיש להקפיד עליהם נדחו... עד שבעל ה"אשל אברהם" (מה"ת) טרח להדגיש, כי חוטי ציצית שנעשו בוודאות כדת וכדין על כל פרטי הדברים ודקדוקיהם, עדיפים על חוטי ציצית שבאו מעיר הקודש, או שנטוו מצמר ראשית הגז, אך כשרותם אינה בדוקה... (ספר ציצית, קצ"ז).

עשיית שתי מצוות באותו חפץ: הסבר מעניין אמר האדמו"ר מגור בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל, בעת שקיבל צמר שכזה מבנו האדמו"ר בעל ה"לב שמחה" זצ"ל. אמת, אין קדושה בצמר זה, אך נאמר בגמרא (לס"ב), כי חפץ שנעשתה בו מצווה אחת, ראוי שתעשה בו מצוות נוספות. לפיכך, יש עניין להשתמש בצמר של ראשית הגז, לטוויית חוטי הציצית ("מכתבי תורה נ"א).

דף קל"ח/ב שילוח הקן נוהג בארץ ובחו"ל

שילוח הקן, מתי?

מצוות שילוח הקן היא אחת המצוות הבודדות שעל אודות מהותן קיימות דעות קוטביות, עד כי יש האומרים שהיא מצווה הבאה בעבירה!!! ויש אומרים כי היא מצווה ככל מצוות התורה, שחובה וזכות לקיימה. על שיטות אלו ועוד, במאמר שלפנינו. ציוותנו התורה (דברים כ"ב, ז), "כי יקרא קן ציפור לפניך... לא תקח האם על הבנים. **שלח תשלח** את האם ואת הבנים תיקח לך". הרי לנו מצוות לא תעשה, - "לא תקח", ומצוות עשה - "שלח תשלח". הכל מסכימים, כי להלכה, הנוטל את האם על הבנים עבר על "לא תקח האם על הבנים" וחובה עליו לשלח את האם, מנקודה זו ואילך חלוקות הדעות, כדלהלן.

אמצעי את זכרוננו וצינתי בפניו כמה רבנים מפורסמים המתמחים בשטח זה. **רש"י** החזיר אותי בשו"ת, הוא פסק בהחלטיות. הסתכלתי בו בחשד, בהתחשב בזה שרש"י חי לפני אלף שנה, גירסתו היתה די מוזרה. **יום** אחד, הוא התחיל את סיפורו, נחתתי 'במקרה' בבית כנסת קטן בצפון תל אביב, בשעה שרב בית הכנסת נתן שיעור קצר בפרשת השבוע עם פירוש רש"י.

עד לאותו יום גורלי, חיי התנהלו בניסיונות אין סופיים למצוא את דרכי בחיים, אך נסיונות אלה הסתיימו תמיד במבוי סתום. היו לי אלף תשובות לכל שאלה, ואלף שאלות לכל תשובה, ולפעמים כשעניתי בחומש או בתנ"ך, פירשתי והתאמת את התוכן לדרך חיי, ואותם פסוקים כשעניתי בהם, התפרשו לי תמיד אחרת. **עד** אותו יום שהכרתי את רש"י, הפירוש כל כך הפנט אותי והדיוק נתן לי להבין מיד שכאן אני אוהב באמת האבסלוטיות, וכל חיפוש נוסף מיותר. מיני אותו יום, שתייתי את קורות חיינו של רש"י בצימאון, וכך נחשפתי למפעלו הענק. הבנתי שכל מה שאני יודע על התורה ועל האמונה ועל עצמי, צריך לעבור... פירוש רש"י. **אתה** יודע מה הכי מפתיע, סיים בחיך: לאחר זמן לא רב גיליתי, כי יום ההולדת שלי, כ"ט בתמוז, הוא גם יום הפטירה של רש"י, שנפטר לפני תשע מאות תשעים ושש שנים.

★ ★ ★

לכבוד מאורות הדף היומי, שלום וכט"ס **מזה** הרבה שנים שאני זוכה להשתתף בין לומדי הדף היומי.

לפני מספר שנים עברתי לגור בבני ברק, ותקופה קצרה למדתי את הדף לבד, עד שראיתי כי קשה עלי הלימוד בלא לשמוע שיעור והצטרפתי לשיעור דף היומי.

כאשר הגיעו למסכת חולין, התבקשתי לשמש כמנציח שיעור בבית כנסת סמוך לביתי, ונעניתי ברצון. כאשר התחילו מסכת הוריות, ידוע ידעתי, כי עוד מעט קט יתחילו ללמוד "סדר קדשים" וברכי פקו. החלטתי כי אפסיק למסור את השיעור ואשוב להאזין למגיד השיעור שנהגתי לשמוע את שיעוריו.

שבוע לפני תחילת סדר "קדשים", פגשתי יהודי תלמיד חכם, דרשן מפורסם ומגיד שיעור, וסיפרתי לו את המתרחש בלבי. הוא הגיב ואמר לי: אהנו נמצאים בעולמו של הקב"ה, כיצד אתה רשאי להתיימשך, וכי התורה שלך היא: כל אדם הולמד תורה זקוק לסייעתא דשמיא, הן אם הוא לומד מסכת ברכות, מגילה או הוריות, והן אם הוא לומד מסכת זבחים. אל תתיימשך, הפציר בי ונפנה לדרך.

נעניתי לו.

כיום אנו אווזים ב"ה לקראת סיום מסכת חולין, ואין מאושר ממני. הקב"ה עזר לנו.

ב.ש.

★ ★ ★

במסכת חולין עסקנו רבות בשחיטת בהמות ועופות, באופן בדיקתם ובהקפדה ובהירות שיש לנקוט בשעת השחיטה ועל השוחט.

מכתב מעניין ביותר, כותב לנו הרב יצחק ברילאנט שליט"א, מירושלים בנוגע לנושא זה.

כבוד מערכת מאורות הדף היומי.

יישר כח וכו'

לפני שנים, למדתי הלכות שחיטה.

המשחטה שבה למדתי את השחיטה המעשית, ביקשה לשחוט תרגולי הודו, והם הזמינו את רבה של בני ברק, הגאון רבי יעקב לנדא זצ"ל, להעניק הכשר למפעלם.

הוא סירר במפעל, שאל שאלות נוקבות, ובהגיע רגע השחיטה, בעל המפעל ביקש ממנו שיתרחק ממקום השחיטה, כי תרגול הודו משתולל ודם רב ניתן מבית השחיטה שלו.

אך הגר"י לנדא זצ"ל סירב בתוקף. באתי מרחוק כדי לעמוד מקרוב, אמר. הוא קיבל חלוק לבן, התקרב אל העוף, וסביבו התאספו עובדי המפעל, שחזו במסירותו המופלאה.

★ ★ ★

ולסיים, אנקדוטה מרגשת שחזיתי במו עיני.

לפני מספר שבועות התקיים בארצנו אירוע רב משתתפים, שריקת אליו המוני אנשים, אשר נשאו את עניינם בשקיקה לעברו של כדור אשר התרוצץ מהכא להתם ומהתם להכא, תוך כדי מאמצים עליליים של קבוצת גברתנים שניסו להשתלט עליו.

מגיד השיעור, המעורה בחייהם של משתתפי שיעורו, סיים את השיעור ופנה בחמימות לעברו

של אחד ממשתתפי השיעור, לחץ את ידו, "יפה שבאת היום, באמת יפה, אני מעריך את זה". הלה הגיב בחיפז, "כבוד הרב, דווקא באתי, בכוונה", אמר ולא יסף.

ענינו של מגיד השיעור התלחלו בדמעות של קדושה. לא ניתן לשער איזה חותם מופלא של יהדות הטביע אב זה בבני משפחתו, כאשר הוא הוכיח להם, במעשים, לא במילים ולא בדיבורים, כי הדבר החביב עליו ביותר, הוא "הדף היומי".

נישא תפילה לבורא עולם, שיוכנו להמשיך ללמוד את תורתו, בשמחה ובנחת, ונוכה אנחנו וצאצאנו וצאצאי צאצאנו וצאצאי עמך בית ישראל ללמוד ולהגות בתורה הקדושה.

.....
המנוחין לזכות את הרבים בסיפור מעניין,
או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
ברכת התורה העורך

פנינים

שמותיהם של עשרת בני רב פפא.
המקובל הוא, כי הם היו עשרה בני איש אחד, הלא הוא רב פפא, תלמידו המפורסם של רבא.
ברם, בעל השכל (הל' ס"ח), טען כי הם לא היו בניו, שכן, בנו של רב פפא, אבא מר, נעדר מן הרשימה. כמו כן, הוא מצייץ, כי עשרה אלו מביאים שמורות בשם רב חסדא, שחי בדור קודם לרב פפא, ואם כן, ודאי שלא היו בניו של רב פפא.
מעניין לציין, כי בהתייחסו לאמירת עשרת בניו של רב פפא בסיום מסכת הוא אמר: "וואמרו כי יש בו קבלה להסיר שכחה".

דף קמב/א מצווה קלה
מדוע מצוות שילוח הקן מכונה "מצווה קלה"?
גמרתנו מגדירה את מצוות שילוח הקן כ"מצווה קלה", משום שחשורין הכיס הנגרם בגינה, מועט ביותר, מחירה של יונה.
האין מצוות נוספות שמחירן זעום?
היה אומר הרבי מגור זצ"ל, בעל ה"אמרי אמת": מצוות שילוח הקן אינה זקוקה לכל הכנה, "כי יקרא קן ציפור", לפיכך מצווה קלה היא, כי ההכנה למצווה היא מהעבודות הקשות... (מובא ב"שערי המצוות" עמ' תרכ"ד).

ותהא עמנו לעולם הבא
קורא יקר שיגר אלינו פנינה יפה לסיום המסכת. **בעת** סיום המסכת אנו מתפללים, "ותהי עמנו לעולם הבא".
אמר הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל:
כתוב ב"חובת הלבבות", שהמדבר לשון הרע, גורם שכל זכויותיו ועובדות אל היהודי שדבורו עליו לשון הרע. כדי שלא יהיה מצב שהיהודי יעלה לשמים ויגלה שהמסכת שלמה נעלמה ונגזרה, אנו מתפללים "ותהי עמנו לעולם הבא"... דף קלה/א וכמה נותנין לו... כדי לעשות ממנו בגד קטן

מצוות ראשית הגז - ריקה אחר חטא אדם הראשון
הכהן קיבל צמר ראשית הגז, בכמות המספקת לעשיית בגד קטן, אומרת גמרתנו.
במדבר נאמר (בראשית רבה פרשה א'), כי בזכות שלש מצוות נברא העולם, מצוות חלה, מצוות מעשרות ומצוות ביכורים, שכן, שלשתן נקראו 'ראשית': ראשית עריסותיכם, ראשית דגנך, ראשית ביכורי אדמתך, וזהו שאמר הכתוב, בראשית ברא אלוקים.
להיכן נעלמה מצוות ראשית הגז, שגם היא ראשית?
השיב הר"ח קנייבסקי שליט"א:
הרמב"ם (הל' ביכורים פ"ה ה"ה) כותב, שמטרת מצווה זו להלביש את הכהנים. לפני חטא אדם הראשון לא היה צורך בבגדים... (יטעמא דקרא", בראשית).

דף קל"ב כה אמר ה' הנותן בים דרך לסלול דרך
סלילת דרך בים
כך מתבטא הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל באחת

יש לשלח כל אם, או רק כאשר רוצים לקחת את האפרוחים: בעל "חוות יאיר" זצ"ל וה"חתם סופר" זצ"ל, נמנים על גדולי האחרונים שנטלו חלק בדיון ההלכתי המורכב בנוגע למצוות שילוח הקן. שאלת השאלות היא, אם כל יהודי הרואה קן ציפור חייב לשלח את האם מקינה, או שמא רק יהודי החפץ לקחת את האפרוחים או את הביצים מן הקן, מצווה לשלח את האם ולקיים בה את מצוות "שלח תשלח".

ה"חוות יאיר" וה"חתם סופר" מציגים ראיות והוכחות למכביר, כדי להוכיח את צדקתם, לכאן ולכאן, רבים מהם מתוך פרקנו, פרק שילוח הקן. הנה, אומר ה"חוות יאיר", גמרתנו (קל"ט) דורשת מפסוק מיוחד, שאין חובה על כל יהודי לשוטט בהרים ובגבעות כדי לאתר קני ציפור ולקיים את המצווה. שומה עלינו להסיק, כי יהודי המוצא קן ציפור, חייב לשלח את האם, עד שנדרש היתר מיוחד לכך, שאיננו נדרשים לתור אחר קני ציפור.

ה"חתם סופר" טוען, כי יתכן שחקירה נאה זו, אינה אלא מחלוקת תנאים! לדעתו, בשני צדדים אלו נחלקו התנאים במשנה (קמ"א/ב), כאשר לדעת רבי יהודה חובה לשלח את האם בכל מצב, ולדעת חכמים, כפי שהרוצה לאכול בהמה חייב לשחוט אותה, אך וודאי שלא חלה עליו חובת שחיטה - ירצה, ישחוט ויאכל, לא ירצה, לא ישחוט ולא יאכל, כמו כן, הרוצה ליטול את האפרוחים או את הבנים, אינו רשאי לעשות כן ללא הפרחת האם. ירצה היהודי, יפריח את היונה ויקח את הבנים, לא ירצה, לא יפריח ולא יקח [עיי"ש בביאורו ומה שמיישב לפי"ז].

גישתו של ה"חתם סופר" מסתייעת מדברי הרשב"א (שו"ת ח"א סי' י"ח, ח"ג סי' רפ"ג), אשר כתב, כי מטרת מצוות עשה של "שלח תשלח", היא למנוע את האיסור של "לא תיקח האם על הבנים" - לאו הניתק לעשה. הרי לנו, כי אין כל עניין להפריח יונה היושבת על קינה, מלבד כאשר חפצים באפרוחיה.

הזוהר - המיית היונה מעוררת רחמי הקב"ה על ישראל: כאשר נתבונן בטעמי מצוות שילוח הקן שנכתבו על ידי קדמונינו, כותב ה"חתם סופר", נבחין בכך שקיים הבדל מהותי ביניהם. הזוהר (הובא בח"י) כותב, כי על ידי הפרחת האם מקינה היא מייללת על בניה ומעוררת את רחמי הקב"ה על בניו שגלו.

הראשונים - שילוח האם נועד להשריש בנו מידת הרחמנות: מאידך, הרמב"ם (מורה נבוכים ח"ג מ"ח) הרמב"ן (עה"ת) וה"חינוך" (מצווה תקמ"ה) כותבים, שמצווה זו נועדה להשריש בנו את הרחמנות, שלא נתאכזר לעקור את האם מעל בניה.

טעמו של הזוהר ניתן להבנה גם לפי הסוברים כי חובה לשלח כל אם היושבת על קינה, שכן, מטרת הדבר היא לעורר את רחמי הקב"ה על עם ישראל. ברם, שיטתם אינה מתיישבת עם טעמם של חבר הראשונים, שמצווה זו נועדה להשריש רחמנות בלב ישראל, שכן, אדם שאינו צריך את בני היונה, אילו רחמים יושרשו בליבו, אם הוא מפריח את האם ללא מטרה. אולם, אם מצוות שילוח הקן עוסקת ביהודי שמעוניין ליטול את בני היונה, מובן היטב, שהקב"ה ביקש להשריש בנו את מידת הרחמנות, שטרם נטילת הבנים נפריח את האם, שלא תחזה בדבר.

ה"חתם סופר" מסיים את נידונו הארוך, בהוכחה מגמרתנו כי חלקה על שיטתו של הזוהר, ו"היכן שנחלק הנסתר עם הנגלה, העיקר עם הנגלה, דאין לנו עסק עם הנסתר, והנגלות לנו ולבנינו". ה"משנת חכמים" (הובא ב"פתחי תשובה" יו"ד סי' רצ"ב ס"ק א') כותב, כי לדעתו, אמנם על הרואה קן ציפור, לא חלה חובה גמורה לשלח את האם, אך הנמנע מקיום המצווה, נענש בעידנא דריתחא (ועיי' ו"ערוך השולחן" שם, סעי' א', ד' וב"חזון איש" יו"ד סי' קע"ה ס"ק ב'). אכן, ידוע על גדולי ישראל, שהידרו לקיים מצווה זו.

האם יש לאחוז באפרוחים כדי לקיים את המצווה: עד כה עסקנו בשילוח האם. עדיין יש לברר, אם מצוות שילוח הקן מוטלת על כל יהודי הרואה קן - כיצד עליו לקיימה. האם די בהפרחת היונה מקינה, או שמא יש צורך ליטול את הבנים, כדברי הפסוק "וואת הבנים תקח לדך".

שילוח הקן סגולה לבנים: בשאלה זו הסתפקו חכמי לובלין, אשר שטחיה לפני ה"חכם צבי" (סי' פ"ג) שהשיב, כי אין צורך ליטול את הבנים, וה"חתם סופר" מביא סיוע לדבריו מן הסגולה המפורסמת שכתב ה"חינוך" (שם), שקיום מצוות שילוח הקן הוא סגולה לבנים, שנאמר "והבנים תקח לדך". הרי לנו, כי הפסוק לא בא לצוות על נטילת הבנים אלא להורות על הזכויות השמורות למקיימי המצווה. אך ה"ברכי יוסף" (יו"ד סי' רצ"ב, וכ"כ ה"ערוך השולחן" שם, עיי"ש) כתב, שיש ליטול את הביצים על פי הקבלה. נציין, לטובת הקוראים, כי יש אומרים בשם רבי פנחס מקוריץ זיע"א, כי קריאת פסוקי המצווה, גם היא מהווה סגולה לדבר ("קן ציפור", קפ"ח).

דף קמב/א ודלמא מהרהר בעבירה הווה

איזו מצווה ניתן לבטל על ידי מחשבה

לכבוד סיומה של מסכת חולין, הבה נתענג על סברה מזככת דעת, של בעל ה"עונג יום טוב" זצ"ל, אשר ניתנה על ידו כפתרון לקושיה עצומה.

מחלוקת מפורסמת היא, אם "מצוות צריכות כוונה", אם לאו. כלומר, המקיים מצווה בלא כוונה, היצא ידי חובת המצווה, או שעליו לכוון כי לשם מצווה הוא עושה, כדי שמעשהו יעלה לו למצווה. הר"ן כותב ידיעה חשובה ביותר בשם רבינו שמואל, כי גם לפי הסוברים שמצוות אינן צריכות כוונה - העושה מעשה מצווה ומכוון שלא יעלה לו לשם מצווה, אינו נחשב כמי שעשה מצווה.

משובותיו: "רבים עוברים את הים, אולם איש עדיין לא סלל בו דרך..."
לא כל מי שיכול לצלוח נהרות וימים, יכול גם ליישר נתיב לאחרים...
נשרי. נמצא שאין לומר שם תפילת הדרך...
("אישים ושיטות", 97).

גמרתנו מביאה את דברי רבי יעקב אשר סיפר, כי בהיותו בדרך ראה נער מטפס על עץ בשליחותו של אביו כדי להפריח יונה מקינה וליטול את הבנים, והנער נפל מן העץ ומת. במעשהו זה קיים הנער שתי מצוות, כיבוד אב ושילוח הקן, שעליהן אמר הכתוב "למען ייטב לך והארכת ימים", ובכל זאת, הנער מת. הרי לנו, הוכיח רבי יעקב, כי כוונת התורה היא לחיי העולם הבא ולתחיית המתים ולא לחיי העולם הזה. הגמרא מנסה לסתור את דבריו בשאלה, שמא זכות מצוות אלו לא עמדה לנער משום שבאותה שעה הרהר בעבודה זרה.

נתמקד בשאלה זו של הגמרא, המנסה לאתר אפשרויות לנישול הנער מזכויות המצווה, ונתנה, מדוע יש צורך להרחיק לכת ולטעון כי נער זה הרהר בעבודה זרה, הן זה עתה התוודענו לשיטתו של רבינו שמואל, כי העושה מעשה מצווה מתוך כוונה שלא תעלה לשם מצווה, אכן אינו מקיים מצווה. הגמרא, יכולה היתה, איפוא, להסביר, שהנער התכוון שמעשיו לא יהיו לשם מצווה ומשום כך זכות המצווה לא עמדה לו. אם הגמרא לא השתמשה בטיעון פשוט זה, הרי זו הוכחה מוצקה כי הוא אינו נכון, השאלה היא מדוע.

ובכן, בעל ה"עונג יום טוב" נוטל לידי את הוראתו של רבינו שמואל, כי ניתן לכוון שמעשה מצווה מסויים לא ייחשב כמעשה מצווה, בודקה מכל זוויתיה, ומגיע למסקנה מעניינת ביותר. לכאורה, הוראתו של רבינו שמואל אינה מובנת. הרי לדעת הסוברים שמצוות אינן צריכות כוונה, מחשבתו של עושה המצווה אינה חלק מפרטי המצווה. כיצד, איפוא, הוא רשאי להתערב במעשה המצווה על ידי מחשבתו, ולמנוע את חלות המצווה.

שומה עלינו להניח, כי לא התכוון רבינו שמואל, אלא למעשים שאינם מעשה מצווה מובהק, אלא פעמים שהם מצווה ופעמים שהם מעשה חולין, מעשים מעין אלו רשאי אדם לכוון כי אינו עושה אותם לשם מצווה, אלא לשם חולין. ברם, מעשה שלעולם הוא מעשה מצווה, בכל פעם שהוא נעשה, אכן, אין ניתן לכוון בשעת עשייתו, כי לא ייחשב מעשה מצווה, ולא למצוות אלו נתכוון רבינו שמואל.

כעת, נתבונן בתרי"ג המצוות, ונווכח, כי הן מחולקות לשני סוגים. יש מהן, שבכל פעם שתעשה הן הן מצווה, וכגון, מצוות כיבוד אב ואם ושילוח הקן, לעולם אין יוצאים ידי חובתן, מי שסיים זה הרגע לכבד את אביו, אינו נפטר בגין כך מכיבודו ברגע הבא, וכמו כן, קיומה של מצוות שילוח הקן, אינו פוטר את המשלח משילוח הקן הבא הנקרה בדרכו, אפילו רגע לאחר מכן [לשיטת הסוברים כן, ראה מאמר "שילוח הקן" מתי"ז]. ויש מן המצוות, שדי בעשייתן פעם אחת, כגון, אכילת מצה בליל הסדר, שלאחר אכילת הכמות הדרושה, המצווה הסתיימה, ואכילת מצות נוספות אינה מעשה מצווה נוסף. כעת, מסיים בעל ה"עונג יום טוב" זצ"ל בסיפוק, ברור ונהיר מדוע הגמרא לא טענה שהנער חישב במחשבתו שאינו מעוניין לקיים מעשה מצווה בציינו לאביו ובהפרכת היונה מקינה, שכן, גם אם היה חושב כן, לא היה מועיל בכך כדי לעקר את המצווה ממעשהו, והיה עליהן להיזקף לזכותו, שהרי בכל עת שאדם מכבד את אביו ומשלח את הקן הדבר נחשב למעשה מצווה, שאין בכח מחשבתו לעוקרה...

לעילוי נשמת

מרת **חנה גנדל רואו** ז"ל
בת הר"ר דב ז"ל נלב"ע ט"ז סיון תשכ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י בנה הר"ר **ישראל מאיר רואו** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הרב **בן ציון צבי גולדשטיין** ז"ל
בן ר' יצחק אייזיק ז"ל ט"ז סיון תשנ"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו ידידו הר"ר **שמעון אברהם יהודה ומשפ' שיחיו**

בשורה טובה ללומדי הדף היומי
גבאי בית הכנסת ומגידי השיעורים

בימים אלו אנו מוצאים לאור
גמרות מפוארות

מסכת "בכורות-ערכין-

תמורה"

(בכרך אחד)

הגמרות מחולקות במחיר מסובסד
ללומדי הדף היומי

לפרטים והרשמה נא לפנות

ליוסי הלפרין במשרדי
"מאורות"

טל. 03-6164725 פקס. 03-

תקליטור "מאורות הש"ס"

שיעור חי בדף היומי

לאור הביקוש מצד לומדי שיעורי הדף היומי לשיעורים המיוחדים מבית "מאורות הדף היומי" להקדים את כולם להספיק לחזור עם...
ניתן להשיג סדרת תקליטורים חדשה בהם ירוכזו שיעורים מצולמים כאשר בצמוד למגיד השיעור מופיע דף הגמרא עליו נסוב השיעור, כך שניתן להכין ולחזור על השיעור בצורה חיה.
השיעורים ניתנים גם לשמיעה בפורמט MP3. כל תקליטור כ-20 דף צפייה ושמע.
סדרה זו תמשיך בעז"ה להופיע אחת לחודש עם תקליטור נוסף לפי התקדמות לימוד הגמרא בסדר הדף היומי העולמי

תקליטור מס' 1 על מסכת בכורות פרק א' ב' דף ב' - י"ט

מופיע לפני תחילת הלימוד וכן בעז"ה מידי חודש.

מוקד הזמנות ארצי 1-700-500-151